

інцидентів біологічного характеру, до яких відносяться:

- допомога органам охорони здоров'я штатів і місцевим державним органам влади в організації розгортання швидких дій у разі прихованої атаки або підозри на спалах захворювання, який міг би бути результатом прихованої атаки;

- забезпечення виконання дій по швидкій мобілізації команд реагування на випадки тероризму, які надаватимуть допомогу працівникам охорони здоров'я на місцях, агентам охоронних служб і представникам виконавчої влади;

- створення державних запасів фармацевтичних засобів на випадок тероризму з використанням біологічних або хімічних агентів.

5) система зв'язку, за допомогою якої здійснюється:

- створення державної електронної інфраструктури для поліпшення обміну важливою інформацією між місцевими, федеральними органами охорони здоров'я і органами охорони здоров'я штатів;

- застосування плану екстреного зв'язку, що забезпечує швидке розповсюдження інформації серед громадськості під час терористичних актів, при їх загрозі або підозрі;

- створення веб-сайту для популяризації інформації про підготовку і навчання на випадок біотероризму, а також іншої важливої інформації, пов'язаної з біотероризмом [9, с. 11].

Підводячи підсумок вище викладеному, варто ще раз підкреслити, що

біотероризм представляє собою застосування біологічної зброї у терористичних актах з метою заподіяння шкоди або смерті населенню і досягненню злочинних цілей. Специфічність біологічної зброї, що стимулює інтерес терористів до неї, окреслюється її характерними рисами, а саме високою вражаючою здатністю, простою отримання та мобільністю.

Хоча в питанні біологічної безпеки Україна відстає від багатьох країн світу, на нашу думку, доцільним було б запровадити наступні заходи щодо попередження біотероризму, а саме покращити матеріально-технічне забезпечення установ та закладів санітарно-епідеміологічної служби, які здійснюють перевірку біологічних агентів; створити групи швидкого реагування біологічного контролю [10, с. 93]; підвищити рівень перевірки та контролю пасажирів та їх багажу, на наявність біологічних агентів, на митних постах та у аеропортах. Також, варто зазначити, що забезпечення біологічної безпеки населення та збереження природного середовища України залишаються одними з пріоритетних завдань держави, тому

питання протидії біотероризму потребує подальшого детального дослідження, що планується здійснити у наступній науковій статті.

Література:

1. Гребенюк М.В. Інформаційна складова запобігання проявам аграрного тероризму / М.В. Гребенюк, Б.Д. Леонов // *Правова інформатика*. - 2014. - № 2. - С. 90-94.

2. Курзова В.В. Актуальні питання правового регулювання міжнародного співробітництва України в сфері боротьби з біотероризмом / В.В. Курзова // *Митна справа*. - 2013. - № 6. - С. 34-43.

3. Татаринів В.В. Радиационный, химический и биологический терроризм / В.В. Татаринів // *ОБЖ. Основы безопасности жизни*. - 2013. - № 12. - С. 44-48.

4. Васильев Н.Т. Биологический терроризм: прошлое, настоящее, будущее / Н.Т. Васильев, М.Ю. Тарасов, Д.Л. Поклонский // *Журнал "Химическая и биологическая безопасность"*. - К.: Винити, 2002. - Вип. 6 - с. 3 - 10

5. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/638-15> - Назва з екрану.

6. Онищенко Г.Г. Биотерроризм: Национальная и глобальная угроза / Г.Г. Онищенко, Л.С. Сандахчиев, С.В. Нетесов, Р.А. Мартынюк // *Вестник Российской Академии Наук*. - 2003. - Т. 73. - № 3. - С. 195 - 204.

7. Онищенко Г.Г. Противодействие биотерроризму: стратегия национального здравоохранения / Г.Г. Онищенко // *Журнал "Вакцинация"*. - 2002. - № 3 (21). - С. 4 - 5.

8. Раевский К.К. О некоторых первоочередных мерах по созданию системы противодействия биологическому терроризму. Вакцинация: Информ. бюл., 2002. - № 3 (21). - С. 10.

9. Вороненко В.В. Зарубіжний досвід організації реагування на терористичні акти та інші надзвичайні ситуації / В.В. Вороненко, Ю.М. Скалецький, В.Ф. Торбін // *Український журнал екстремальної медицини імені Г.О. Можаява*. - 2011. - № 2. - С. 7-14.

10. Проблемы биобезопасности и противодействия биотерроризму [Текст] / С.К. Завриев // *Мировая экономика и международные отношения*. - 2009. - №12. - С. 90-100.

*Головацький О.О.,
Викладач кафедри тактико-спеціальної
та вогневої підготовки ОДУВС
Надійшла до редакції: 24.12.2015*

УДК 343.71

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В ХХІ СТОЛІТТІ ТА ДЕЯКІ ДОДАТКОВІ ЗАХОДИ ЩОДО ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Захаров В. П.,
Захарова О. В.*

Проблема забезпечення адекватної національної безпеки завжди була викликом для урядів усіх країн. Але якщо раніше було потрібно запобігати озброєним вторгненням ворожих сусідів, то в ХХІ столітті, окрім запобігання цій традиційній небезпеці, виникла необхідність адекватно відповідати на зовсім інші типи загроз.

Характер цих загроз визначають сформовані нині загальносвітові тенденції розвитку. До них належать глобалізація та негативна реакція на неї, активізація недержавних структур із потенціалом, який у деяких

випадках дорівнює можливостям низки країн, наявність глобального інформаційного середовища, створеного Інтернетом і супутниковими засобами зв'язку. І поки світова спільнота не навчиться належно нейтралізувати такі загрози, будь-який розумний супротивник буде використовувати їх.

Глобальна війна проти тероризму звернула увагу світової громадськості на боротьбу з загрозами вчинення терористичних актів, жертвами яких є невинне цивільне населення. Зростаюча загроза світовій безпеці,

бажання людей мати гарантований особистий захист і поява нових технологій стимулюють розвиток охоронних, зокрема і біометричних систем. Нині спостерігається зростання особливої уваги до систем інтелектуального відеоспостереження, одним із завдань якої стала ідентифікація індивідуума за його відеозображенням у режимі реального часу. Спецслужби насамперед зацікавлені в автоматизації процесу виявлення осіб, які підозрюються у скоєнні будь-яких злочинних діянь або в намірі їх учинення. Технологія відеонагляду, яка спочатку призначалась для контролю й обліку звичайних правопорушень, еволюціонувала в технічні комплекси для захисту від тероризму [1].

Досить значні політичні й економічні збитки національним інтересам завдають мігранти та незаконне контрабандне переміщення товарів через державний кордон. Контрабанда завдає суттєвого удару доходу уряду будь-якої країни, навіть якщо не брати до уваги ту шкоду, яку вона завдає міжнародним відносинам, оскільки контрабандні дії вчиняються з території сусідніх держав, а її маршрути можуть проходити через треті країни. Свого часу колишній британський прем'єр-міністр Т. Блер заявив: "Загроза безпеці, перед якою ми стоїмо, не є звичайною. Це виклик зовсім іншого походження порівняно з тим, що ми мали раніше".

Незаконна економічна імміграція становить серйозну загрозу розвитку економіки будь-якої країни та забезпеченню зайнятості своєї робочої сили, якщо вона здійснюється безконтрольно. Серед мігрантів є певна частка злочинних елементів, які ухилилися від здійснення правосуддя у власній країні та навряд чи змінять свій спосіб життя після прибуття в іншу державу, де вони також будуть становити загрозу для законності та порядку. Ці кримінальні елементи повинні бути ізольовані або принаймні взяті під нагляд так, щоб ці дії не обмежували права та свободи законослухняного населення. Але під час реалізації цього завдання, що пов'язане з забезпеченням внутрішньої безпеки держави, можна істотно ускладнити повсякденне життя власних громадян, а це може завдати шкоди владі, яка намагається захистити своє населення від злочинних посягань [2].

Нині, коли загрозу національній безпеці більшості країн становлять тероризм, міграція, організована злочинність, розповсюдження зброї, наркотрафік, всезростаюча можливість здійснення терористичних актів за допомогою зброї масового ураження, впровадження досягнень нових технологій разом із розвідувальною діяльністю набуває вирішального значення. Причому можливості систем на основі останніх наукових досягнень повинні слугувати для узагальнення, аналізу, перевірки та доповнення даних агентурної діяльності.

В епоху, коли тероризм став глобальним явищем, а національні можливості прийняття контрзаходів у зв'язку з використанням світових інформаційних комунікацій та електронних фінансових транзакцій, збільшенням вантажоперевезень і пасажиропотоку значно ускладнились, застосування сучасних інформаційно-технологічних досягнень стало ключем до отримання важливих компонентів розвідувальної інформації, яка необхідна для успішного виконання завдань із забезпечення і національної, і глобальної безпеки.

Розгортання майбутньої, по суті, глобальної біометричної паспортної системи та пов'язаною з нею захищеною інфраструктурою обміну даними є суттєвою компонентою серед заходів боротьби з міжнародним

тероризмом і складовою структури національної безпеки будь-якої країни світової спільноти.

Сучасна стратегія національної безпеки в обов'язковому порядку повинна містити заходи щодо забезпечення безпеки стратегічно важливих об'єктів, так званої критично важливої національної інфраструктури, до переліку якої входять об'єкти військового і військово-промислового комплексу, атомні й гідрогенеруючі станції, нафто-, газопроводи, нафтоперегінні та хімічні заводи - тобто ті об'єкти, які особливо важливі для нормального забезпечення життєдіяльності держави, а аварія або терористичний акт на них може завдати значної шкоди життю та здоров'ю громадянам країни, на території якої сталася надзвичайна подія.

Комплексний облік і управління ризиками безпеки повинне охоплювати забезпечення безпеки держави на різноманітних напрямках (особливо організація інформаційно-технологічної, екологічної та особистої безпеки громадян).

Отже, у XXI столітті необхідне створення такої національної системи безпеки для кожної країни, яка б забезпечувала належний поступальний розвиток і окремо взятої кожної держави, і усієї цивілізації загалом. Тобто національна система безпеки теоретично не повинна завдавати шкоди безпеці інших країн, вона в обов'язковому порядку має брати до уваги та містити елементи глобальної безпеки.

Наведемо приблизний перелік сучасних додаткових заходів із безпеки, що повинні бути в обов'язковому порядку внесені до комплексу заходів національної безпеки держав на додаток до загальноустановлених:

1. *Електронні контрзаходи.* Це складні електронні заходи, які призначені для захисту населення і матеріальних цінностей від можливих застосувань вибухових пристроїв шляхом блокування надходження детонуючого сигналу.

2. *Контроль та стеження за використанням каналів зв'язку, зняття важливої з погляду національної безпеки інформації та блокування, за потреби, каналів зв'язку.* Це спеціальне устаткування для блокування у разі потреби електронних засобів зв'язку, що охоплюють GSM і стільникові телефони, GPS, супутникові навігаційні сигнали та Інтернет. У разі потреби здійснюється блокування зв'язку і вживаються заходи з протидії ворожому радіоперехопленню.

3. *Відкрите і таємне спостереження.* Спеціальне обладнання, яке спроектовано для застосування в міській та сільській місцевостях для забезпечення безпеки кордонів і трубопроводів: в цих системах використовуються наземні й щоголові сенсори, авіаційне та супутникове устаткування для отримання відповідних даних. За допомогою радіосигналів ці системи під'єднані до контрольних центрів, вони також мають системи виявлення, розпізнавання об'єктів, обладнані апаратурою для стеження за автотранспортом і зчитування номерів транспортних засобів.

Під час охорони сухопутних кордонів або трубопроводів повне спостереження може бути забезпечене за допомогою однієї або декількох систем таких, як супутникова система або авіаційна система, які дозволяють фіксувати спроби проникнення в країну в будь-яких інших місцях, крім звичайних прикордонних контрольних пунктів, або виявляти спроби врізки в трубопроводі.

4. *Стеження за автотранспортом, фізичними особами й іншими об'єктами.* Використовуючи різні тех-

нологічні комплекси спостереження, можна стежити за пересуванням автомобілів, фізичних осіб, інших об'єктів, що становлять інтерес, визначати їх місцезнаходження та передавати інформацію до контролюючого центру.

5. *Аеропорти та порти.* Загальновідомо, що забезпечення нормального функціонування транспортних потоків є найважливішим завданням держави - разом з іншими інфраструктурними галузями транспорт забезпечує базові умови життєдіяльності суспільства. Безперервна діяльність і стійкий розвиток транспортної галузі є гарантією цілісності держави, її національної безпеки та поліпшення умов і рівня життя населення. Забезпечення захисту транспортних об'єктів від можливих несанкціонованих дій та незаконного втручання - найважливіше завдання державних органів будь-якої країни.

Організація спостереження на предмет виявлення осіб, які становлять потенційну загрозу життєдіяльності держави, є тільки однією із багатьох проблем забезпечення національної безпеки. Особливу потенційну небезпеку з погляду можливості скоєння терористичних актів становлять місця масового скупчення та пересування людей. Це такі місця, як аеропорти, морські та річкові порти, метро, залізничні або автовокзали. Десятки тисяч людей проходять через ці транспортні вузли, але на практиці неможливо піддати кожного пасажиря контролюючому огляду, в зв'язку з чим відповідний контроль і посилене стеження повинно здійснюватися лише за невеликою кількістю дійсно небезпечних і небажаних для нормальної діяльності держави осіб.

Із початком XXI сторіччя розроблені спеціальні інтелектуальні системи стеження за індивідуумами в громадських місцях, насамперед в аеропортах, вокзалах, метро та портах. Ці системи запрограмовані так, щоб фіксувати підозрілу поведінку та провадять за можливості ідентифікацію персон, поведінка яких є неадекватною, а також контроль за діями осіб, щодо яких здійснюється негласне спостереження.

6. *Тимчасове спостереження.* Не всі загрози надходять ззовні. Деякі громадяни (дисиденти) країни можуть становити загрозу для законності та порядку, а у деяких випадках для розсіювання несанкціонованих мітингів та інших скупчень людей, які потенційно загрожують громадському порядку, застосовують насильницькі методи з використанням спеціальних сил і засобів. Забезпечення протидії внутрішнім загрозам вимагає проведення тимчасового спостереження та використання відповідних засобів у тих місцях або місцевостях, де застосування систем постійного спостереження та контролю недоцільне. Воно має сенс тільки тоді, коли є відповідна ефективність. Фахівці з безпеки повинні вміти поєднувати тимчасові системи спостереження з стаціонарними місцевими системами безпеки (за їх наявності).

Системи, що використовуються для контролю за

пересуванням об'єктів спостереження, повинні бути під'єднані до відповідних телекомунікаційних мереж для надання можливості співробітникам відповідних служб перебувати у постійному контакті з необхідними відомствами як у середині країни, так і за кордоном. Це необхідно для можливості застосування всіх потрібних заходів для вирішення будь-якої нестандартної або кризової ситуації у випадку її виникнення.

Оперативний склад відповідних спецслужб повинен бути добре навченим і мати відповідну кваліфікацію для успішного використання спеціальних систем спостереження під час вжиття заходів із нейтралізації можливих загроз національній безпеці. Владні структури всіх країн повинні робити все для того, щоб забезпечити безпеку своїх громадян усіма можливими засобами та заходами.

На думку експертів, відповідно до реалій сучасного існування світового співтовариства, альтернативи цьому постулату немає [2].

Поєднання інноваційних технологій, створення державних і міждержавних баз даних, зокрема і з біометричними відомостями, поліпшення обміну інформацією між різними державними та міждержавними органами, що повинні протистояти тероризму, обов'язкова тісна кооперація розвідувальних, поліцейських, військових та інших силових структур та їх спроможність щодо використання сучасних систем у сфері безпеки повинно зумовити відповідні результати, а в підсумку сприяти досягненню потрібного рівня національної безпеки держав - членів світового співтовариства.

Література:

1. Рынок программного обеспечения для видеонаблюдения: на пути к успеху // Secnews.ru. - 2006. - 18 июля. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.secnews.ru/foreign/>
2. Современные средства предотвращения террористических и криминальных угроз // Борьба с преступностью за рубежом (по материалам зарубежной печати). - 2008. - № 7. - М.: ВИНТИ. - С. 10-13.

*Захаров В. П.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри ОРД ЛьвДУВС,
Член Правління Всеукраїнської асоціації
науковців та фахівців у сфері
оперативно-розшукової діяльності*

*Захарова О. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії ЛьвДУВС
Надійшла до редакції: 18.12.2015*